

A 1712/kultur

Käsittelijä Osaaminen ja kulttuuri Pohjolassa -valiokunta

Osaaminen ja kulttuuri Pohjolassa -valiokunnan mietintö, joka koskee

**jäsenehdotusta
vaarassa olevien opiskelijoiden tukemisesta**

Ehdotus

Osaaminen ja kulttuuri Pohjolassa -valiokunta ehdottaa, että

Pohjoismaiden neuvosto suosittaa Pohjoismaiden ministerineuvostolle,

että se selvittää, voitaisiinko Students at Risk -ohjelma ottaa käyttöön kaikissa Pohjoismaissa.

Taustaa

Ehdotuksen taustalla on norjalainen Students at Risk -ohjelma, jonka kautta totalitaarisista maista tulevat ja demokratian ja ihmisoikeuksien kehittämiseen osallistuneet opiskelijat saavat mahdollisuuden jatkaa opintojaan Norjassa.

Valiokunnan näkemykset

Totalitäärisissä hallinnoissa ja maissa, joiden demokratiakehitys on haurasta, nuoret opiskelijat muodostavat usein erityisen riskiryhmän. Hyvin koulutetut, vapaamieliset ja kriittisesti ajattelevat nuoret ovat usein juuri se yhteiskuntaryhmä, johon demokratian rajoittamistoimet kohdistuvat ensimmäisenä ja kovimmin.

Students at Risk (StAR) -ohjelma on otettu käyttöön norjalaisissa korkeakouluissa opiskelijajärjestöjen ja Norjan ulkoasiainministeriön välisenä yhteistyönä. Ohjelman kautta ne ulkomaalaiset opiskelijat, joilta on evätty opinto-oikeus kotimaassaan sen vuoksi, että he ovat aktiivisesti osallistuneet ihmisoikeuksien kehittämiseen, saavat mahdollisuuden jatkaa opintojaan Norjassa.

StAR-ohjelman pilottikokeilu alkoi aktiivisten korkeakouluopiskelijoiden aloitteesta Norjassa vuonna 2012, ja syksyllä 2015 StAR käynnistyi kaksivuotisena pilottihankkeena. Ohjelmaa on sittemmin jatkettu vuodella syksystä 2017 lähtien. Ohjelmalle on myönnetty kaiken kaikkiaan 23 miljoonaa Norjan kruunua koko ohjelmakaudeksi. Vastaavia ohjelmia on toteutettu menestyksekkäästi myös muun muassa Puolassa ja Alankomaissa.

Norjassa ohjelma on suunnattu virallista kehitysapua vastaanottavien maiden opiskelijoille, jotka ovat jo jonkin aikaa aktiivisesti sitoutuneet demokratian ja ihmisoikeuk-

sien kehittämiseen vaarantaen samalla oman turvallisuutensa. Ohjelmassa on myös akateemiset ja kielelliset pääsyvaatimukset. Tietyille ihmisoikeuslaitoksille ja -organisaatiolle on annettu oikeus nimetä ehdokkaita. Nimeäminen on edellytys ohjelmaan pääsemiseksi. Ne opiskelijat, jotka saavat opiskelupaikan korkeakoulusta, ovat oikeutettuja opiskelukulut kattavaan stipendiin. Opiskelijat palaavat kotimaahansa valmistuttuaan, tai aikaisemmin, mikäli tilanne sen sallii. Tarkoituksena on, että valmistuneet opiskelijat edesauttaisivat kotimaidensa demokratisointia ja demokratian kehitystä.

Ohjelmaa hallinnoiva Norjan opetus- ja tutkimusministeriön alainen koulutuksen kansainvälistämisen keskus (Senter for internasjonalisering av utdanning, SIU) on kehottanut kaikkia korkeakouluja varaamaan paikkoja turvaa tarvitseville opiskelijoille. Kun ohjelma käynnistettiin, 15 norjalaista korkeakoulua vastaanotti ohjelman kautta opiskelijoita muun muassa Egyptistä, Libyasta, Gambiasta, Libanonista, Swazimaasta, Turkista, Kirgisiasta, Palestiinasta ja Syyriasta. Sekä korkeakoulujen että hallintohenkilöstön reaktiot ovat olleet hyviä. Ohjelman menestyksen myötä on alettu kannattaa StAR-ohjelman vakinaistamista pysyväksi ohjelmaksi koko Eurooppaan.

USA:sta lähtöisin oleva ohjelma Scholars At Risk (SAR) toimii jo noin 39 maassa. Se sisältää vastaavanlaista toimintaa mutta on suunnattu tutkijoille. Ohjelman kautta järjestetään lyhytaikaisia tutkijan- ja vierasluennoitsijanpaikkoja ulkomaisiin korkeakouluihin, kunnes tutkijat voivat palata kotimaihinsa. Useat korkeakoulut useimmissa Pohjoismaissa ovat jo mukana SAR-verkostossa.

Koulutuksen kansainvälistämisen keskuksen (SIU) tekemä väliarviointi esiteltiin ke-
säkuussa 2017. Arviointi tulee toimimaan pohjana Norjan ulkoministeriön päätökselle siitä, jatketaanko ohjelmaa tai vakinaistetaanko se vuoden 2018 jälkeen.

Arvioinnista käy ilmi, että ohjelma toimii hyvin. Haastatellut opiskelijat ovat tyytyväisiä saamaansa koulutukseen, jota he pitävät tärkeänä tulevaisuuden työuriansa ajatellen; nimettyjen ehdokkaiden määrä on kasvanut jatkuvasti; ohjelmaa on jatkuvasti parannettu niiden vuosien aikana, kun se on ollut olemassa; monien asianomaisten toimijoiden (yliopistot, suurlähetystöt, viranomaiset, opiskelijajärjestöt, Amnesty International, Scholars at Risk Network ja The International Cities of Refuge Network) mielestä ohjelma toimii hyvin, ja yhteinen toive on, että ohjelmaa jatketaan.

Arviointi osoittaa myös haasteita, jotka tulee ratkaista:

- SIU:n on valvottava nimeämisprosessia paremmin, jottei ohjelmaan tehdä väärää nimeämisiä (eli ettei nimetä sellaisia opiskelijoita, jotka eivät ole sitoutuneet demokratian kehittämiseen), sekä varmistettava, että organisaatiot ja viranomaiset, joilla on nimeämisoikeus, ymmärtävät nimeämiskriteerit samalla tavoin.
- SIU:n tulee yhdessä muiden toimijoiden kanssa pyrkiä parantamaan nimettyjen ehdokkaiden sukupuolten välistä tasapainoa.
- Voitaisiinko opiskelijoille antaa enemmän vaikutusvaltaa opinto-ohjelman valinnassa? Tällä hetkellä on pulaa englanninkielisistä bachelor-ohjelmista.

- Koska kyseessä on väliarviointi, ei kysymystä osallistuvien opiskelijoiden tulevaisuudesta valmistumisensa jälkeen ole priorisoitu. Arvioinnin mukaan tällä hetkellä ei ole selvää, miten voitaisiin luoda toimiva verkosto kotimaihinsa palanneista opiskelijoista, eikä myöskään siitä, miten vastuviranomaisten tulisi toimia ottaen huomioon tosiseikan, että kaikki opiskelijat eivät voi palata kotimaahansa. Arvioinnissa suositetaan, että näiden kysymysten käsittelemiseksi on luotava menettelytavat mahdollisimman pian.

Arvioinnin loppupäätelmien pohjalta Osaaminen ja kulttuuri Pohjolassa -valiokunta asettuu tukemaan ehdotusta, jossa Pohjoismaiden ministerineuvostolle suositetaan, että se selvittää, voitaisiinko Norjassa toimivan ohjelman kaltainen vaarassa oleville opiskelijoille suunnattu ohjelma ottaa käyttöön kaikissa Pohjoismaissa.

Reykjavikissa 20. syyskuuta 2017

Angelika Bengtsson (SD)

Annette Lind (S)

Eva Sonidsson (S)

Iddimannjiu Bianco (IA)

Johan Andersson (S)

Johanna Karimäki (vihr.)

*Jorodd Asphjell (A), **puheenjohtaja***

Lars-Arne Staxäng (M)

Norunn Tveiten Benestad (H)

Pauli Trond Petersen (T)

Peter Johnsson (S)

Tony Wikström (ÅSD)